

HOOGSPANNING !!

door

Dr Th. C. OUDEMANS.

Boseigenaren en natuurliefhebbers zullen het er wel unaniem over eens zijn, dat bovengrondse hoogspanningsgeleidingen buitengewoon ontsierend zijn voor het landschap. Er zijn wel mensen die beweren dat men aan het gezicht er van went. Ik ben het daar in het geheel niet mee eens; ik geloof dat het juist uitgedrukt is als men spreekt van afstompen voor het lelijke in plaats van er aan wennen. Met lede ogen moeten wij aanzien, dat op vele gedeelten van ons kleine en mooie vaderland de bovengrondse hoogspanningsgeleidingen in het landschap domineren. Voor grondbezitters, speciaal voor bouseigenaren, is de materiële schade, die de bovengrondse hoogspanningsgeleidingen aan hun bezittingen toebrengen, een tweede factor van betekenis.

Laten wij nu eerst de vraag stellen: is het beslist noodzakelijk, dat de hoogspanningsgeleidingen *bovengronds* worden aangebracht? Kan het niet ondergronds? Deze vraag is niet nieuw; reeds lang voor de Tweede Wereldoorlog heb ik deze aangelegenheid al eens uitvoerig besproken met electro-technische ingenieurs. Toen werd mij medegedeeld, dat ondergrondse hoogspanningsgeleidingen veel duurder zijn dan bovengrondse. Dit is echter m.i. maar relatief, en wel bekeken vanuit het standpunt van de maatschappij die de hoogspanningsgeleidingen moet aanleggen. Zij maakt een begroting van de directe kosten, maar berekent daarbij niet de schade die aangericht wordt door het schenden van natuurschoon. Deze factor is niet in een bedrag uit te drukken. Onwillekeurig zal men de vraag stellen: Is dat dan zo erg in een tijd, waarin op zo efficient mogelijke wijze gebouwd moet worden aan het herstel van ons zo 'gehavende land? Ik zal de eerste zijn om te beamen, dat men inderdaad moet trachten, met zo gering mogelijke kosten electrificatie, waar nodig, tot stand te brengen. Maar m.i. is bij de lichamen, op wier gezag de bovengrondse electriciteitsgeleidingen worden aangebracht, niet voldoende het besef aanwezig, dat inderdaad *onherstelbare* schade wordt aangericht aan het natuurschoon. Laten wij een voorbeeld noemen: is de dubbele hoogspanningsgeleiding tussen Arnhem en Apeldoorn, aangebracht dwars door een van de bosrijkste streken van ons land, niet monstrueus? Was dat nu onvermijdelijk? Ik meen te mogen zeggen: neen. Ondergrondse geleidingen waren hier vóór de Tweede Wereldoorlog, naar mij is medegedeeld, leverbaar o.a. door de Italiaanse firma Pirelli, al waren zij duurder dan bovengrondse.

Wordt er door de electriciteitsmaatschappijen bij hun calculatie wel rekening mede gehouden dat er bij de bovengrondse geleidingen, afgezien van de schade aan het natuurschoon, nog belangrijke nadelen komen die bij een ondergrondse geleiding niet aanwezig zijn? Ik noem b.v. veel materiaal van de masten enz. dat deviezen eist. Dan de aanleg, waar-

onder ik versta het opbouwen der masten en het bevestigen van de draden daaraan, dat geheel door geschoold personeel dient te geschieden en derhalve zeer duur is. Bij het leggen van ondergrondse geleidingen heeft men het voordeel, dat de sleuven waarin zij gelegd worden geheel door ongeschoolde arbeidskrachten, b.v. werklozen, gegraven kunnen worden. De kabels liggen er veilig beschut tegen vorst, ijzel, blikseminslag en stormweer, en nemen minder plaatsruimte in. De hogere kosten voor het maken van een ondergrondse geleiding bestaan, voor zover ik vernomen heb, voornamelijk uit arbeidsloon, waar echter tegenover staat, dat deze lonen worden uitbetaald in Nederlands geld en dus geen deviezen kosten. Een bezwaar van een ondergrondse geleiding is wellicht, dat de plaats van een breuk of andere beschadiging moeilijk op te sporen is en dat reparatie moeilijker is dan bij een bovengrondse geleiding.

Technisch ben ik niet voldoende op de hoogte om een *definitief* oordeel te kunnen uitspreken, of het in de tegenwoordige tijd een onmogelijkheid is om ondergrondse geleidingen aan te leggen. Als wij de geldquaestie nu eens even buiten beschouwing laten, dan komt het er allereerst op aan, of een ondergrondse kabel te verkrijgen is, of deze eventueel in Nederland gemaakt kan worden en zo ja, wat staat dan het gebruik daarvan in de weg?

Als, wat ik vermoed, de enige moeilijkheid is, dat de directe kosten van een ondergrondse geleiding hoger zijn dan die van een bovengrondse, dan stel ik daar tegenover de schade aan het natuurschoon en de schade toegebracht aan landgoederen, bospercelen, bouw- en weilanden, bouwterrein, tuinen, enz. Beseffen de eigenaren van gronden wel voldoende wat het inhoudt als hun het lot treft, dat over hun grond een hoogspanningsnet wordt geprojecteerd? Weten zij wel, dat voor de aanleg van een bovengronds net een sleuf ter breedte van 30, soms zelfs van 60 meter nodig is, waar voortaan niet anders dan laagblijvend gewas mag worden geteeld?

Het mag als algemeen bekend worden verondersteld, dat een eigenaar van onroerende goederen volgens de wet verplicht is te gedogen, dat werken, strekkende tot geleiding, transformatie, verdeling en levering van electriciteit en de daarmede in verband staande beveiligings- en ondersteuningswerken, op zijn terrein worden aangelegd. (Zie Belemmeringenwet Privaatrecht.) Een altijddurend zakelijk recht, niet opzegbaar, wordt dan op het eigendom gevestigd. De eigenaar heeft hiertegenover wel recht op schadevergoeding. Die schadevergoeding bestaat uit verschillende factoren. Voor een bosbezitter wil ik hieronder een aantal van die factoren laten volgen.

1. Volgens het Burgerlijk Wetboek heeft men het recht van vrij genot van zijn gronden en bovendien het recht om daarover op de volstrektste wijze te beschikken. Na de vestiging van een erfdiensbaarheid als hierboven bedoeld, zal men dit recht niet meer hebben. Voor de beseigenaar zal de waarde van de grond uit een cultuuroogpunt na de vestiging van de erfdiensbaarheid zo goed als nihil zijn, gezien de bepaling, dat er geen opgaand hout geteeld mag worden op die grond. De bewuste strook grond zal dan ook voortaan geen andere waarde hebben dan die uit een oogpunt van jacht, of als schakel tussen de overblijvende gedeelten, die in volle eigendom van eigenaar blijven.

2. Na de doorsnijding door bovengenoemde stroken ter breedte van 30 tot 60 meter zal de bezitting geen economisch geheel meer vormen. Eigenaar zal b.v. niet meer het recht hebben, zijn bezitting met een doorlopende omheining af te scheiden. Voorts zal eigenaar niet meer zijn *gehele* terrein tot „Verboden terrein” kunnen verklaren, daar de electriciteitsmaatschappij voor haar employé's steeds het recht zal hebben, de strook waarop de erfdienstbaarheid gevestigd wordt, te betreden. Tengevolge van de beperking van zijn eigendomsrechten lijdt eigenaar ongetwijfeld grote schade.
3. De mogelijkheid bestaat, dat sommige percelen tengevolge van de doorkapping van het boscomplex een minder gunstige vorm zullen krijgen (van belang vooral bij het machinaal verrichten van werkzaamheden in het bos).
4. Tengevolge van de doorkapping van het boscomplex zullen aan weerszijden van de doorgekapte strook houtopstanden overblijven, die door weersinvloeden (wind en zon) schade zullen ondervinden. Die schade kan in de loop der jaren hersteld worden door het aanbrengen van een onderbeplanting aan weerszijden van de door te kappen strook tot een breedte van 10 meter.
5. Het hoogspanningswerk zal, zoals hierboven reeds is vermeld, in grote mate afbreuk doen aan het natuurschoon van de bezitting, met als gevolg dat de verkoopwaarde van het *geheel* daardoor wordt gedrukt. Zo zijn er wellicht nog meer factoren, die voor een beseigenaar bij de doorsnijding van zijn gebied in zijn nadeel zijn.

Nu komt de moeilijk te beantwoorden vraag naar voren: Hoe groot moet de schadevergoeding in geld zijn, die toekomt aan de eigenaar van een landgoed waarover een hoogspanningsgeleiding wordt aangebracht? De vergoeding voor de factoren 1, 2, 3 en 5 zal niet anders dan bij intuïtief inzicht bepaald kunnen worden. In totaal dient aan een eigenaar van een boscomplex, waarover een hoogspanningsgeleiding zal worden aangebracht, als 'schadevergoeding te worden toegeschat het verschil tussen de waarde van dat complex zoals het vóór de uitvoering van het werk ligt en de waarde nadat de strook er doorheen gekapt en het hoogspanningswerk beëindigd is, eventueel onder aftrek van de waarde van het afkomende hout dat groeide op de strook grond waar de hoogspanningsgeleiding zal komen, mits het hout zelf aan de eigenaar verblijft.

Het is lang niet eenvoudig om een schadevergoeding bij intuïtief inzicht te bepalen. Dit zal uitsluitend dienen te geschieden door mensen, die reeds jaren met het schattingswerk vertrouwd zijn. Voor zover mij bekend is, bestaat er geen literatuur over dit schadevergoedingsvraagstuk, althans niet in Nederland. Uit de practijk wil ik het volgende vermelden: Ongeveer twintig jaar geleden werd meestal alleen een schade-loosstelling per hoogspanningsmast gegeven en wel van ongeveer f 25.—. Van verschillende zijden gingen toen stemmen op, dat die vergoeding veel en veel te gering was, daar er in het geheel geen rekening gehouden werd met de waardevermindering van het complex, waarover de bovengrondse hoogspanningsgeleiding getrokken werd. In een procedure tussen de Provinciale Electriciteitsmaatschappij Noord-Holland en de firma Richard te Naarden voor de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam werd door de rechter aan de firma Richard wegens waardevermindering van haar bouwterrein een aanzienlijk bedrag toegeschat.

Wijlen de heer Ruys, rentmeester van wijlen Graaf Bentinck voor „Middachten”, verkreeg omstreeks dezelfde tijd voor zijn principaal een aanzienlijk bedrag wegens de doorsnijding van het Edese Bos. Bij deze voorbeelden wil ik het laten, omdat hieruit reeds voldoende blijkt van hoeveel belang het is, dat dit soort zaken eens openlijk behandeld wordt. Op dit punt heerst nl. m.i. een veel te grote geheimzinnigheid. Tot op heden is in de mij bekende gevallen de gang van zaken aldus: De maatschappij die de bevoegdheid heeft om de hoogspanningsgeleiding te maken, stelt zich in verbinding met de eigenaren van de gronden waarover het werk gemaakt zal worden. Zij voert dan met ieder van de eigenaren afzonderlijk een bespreking en tracht tot een accoord te komen. De goedwillenden, d.w.z. zij die het in het algemeen belang achten om mede te werken, zullen zich wellicht spoedig accoord verklaren met een aanbod van de electriciteitsmaatschappij. (Een overeenkomst wordt dan door de bewuste electriciteitsmaatschappij aan de eigenaar der gronden ter ondertekening voorgelegd.) Anderen zullen, misschien uit onwetendheid omtrent de hierbovengenoemde factoren, eveneens accoord gaan met het aangeboden, weer anderen zullen misschien toestemmen omdat zij het vervelend vinden „quaesties” te krijgen. Daarentegen zullen er ook eigenaren zijn, die zich met hand en tand tegen de plannen verzetten. Van elkaar weet men niet welke bedragen er toegeschat worden. De een zal naar verhouding wellicht veel meer krijgen, dan de ander. Dit is m.i. niet juist. De goedwillenden moeten evenveel krijgen als degenen die zich tot het laatst verzetten. Daarom: laten de belanghebbenden inzage krijgen wat aan ieder toegeschat is.

Ik heb vernomen, dat er grote plannen bestaan tot electrificatie der Nederlandse Spoorwegen, waardoor het noodzakelijk is, meer hoogspanningsgeleidingen in ons land aan te brengen. Nu is het ogenblik gekomen om allereerst uit te maken of het technisch en financieel mogelijk is om deze ondergronds aan te brengen. Pas wanneer is komen vast te staan, dat dit inderdaad onmogelijk is, zal men mogen besluiten tot een bovengronds net. Maar dit impliceert dan ook, dat o.a. aan beseigenaren de *volledige* schade vergoed wordt, waarbij rekening moet worden gehouden met de hierbovengenoemde factoren. En nu sprak ik hier nog alleen maar over de schade, ontstaan voor de eigenaar van een of meer percelen grond. Men bedenke dat de schade aan het natuurschoon, waarvan het gehele Nederlandse volk geniet, niet in cijfers uit te drukken is. Is het niet zaak, met klem op te komen tegen een maatregel die zozeer afbreuk doet aan het natuurschoon, wanneer door een grotere uitgave voor het ogenblik, die in de toekomst echter alleszins verantwoord zal blijken, die schending te voorkomen is?

„Schovenhorst”, Putten (Gld.)

Mei 1949.